

ON JOB TRAINING (PY-OJT-526T)

CASE STUDIES REPORT

Submitted to the

Savitribai Phule Pune University, Pune

**FOR AWARD OF DEGREE OF
MASTER OF ARTS (M.A.) IN PSYCHOLOGY**

**UNDER THE FACULTY OF
HUMANITIES**

Submitted By

Sonawane Saguna Vitthal

Under The Guidance of

Dr. Santosh Bhikaji Gaikwad
(M.A., M. Phil., SET, Ph.D.)

DEPARTMENT/RESEARCH CENTRE

Department of Psychology

R. B. NARAYANRAO BORAWAKE COLLEGE (AUTONOMOUS),
Shrirampur-413709, Maharashtra

April, 2025

Department of Psychology
R. B. NARAYANRAO BORAWAKE COLLEGE (AUTONOMOUS),
Shrirampur-413709, Maharashtra

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

CERTIFICATE

This is to certify that Mr./Mis. Sonawane Saguna Vitthal, Seat No.: 52684 of Master of Arts in Psychology (Semester II) Has Satisfactorily completed in subject Clinical Psychology, course of On Job Training (PY-OJT-526T) as laid down by the Savitribai Phule Pune University Pune, and this On Job Training/Project/Case Studies Report represents his bonafide work in the academic year 2024-2025

Date:

Place: Shrirampur

Supervisor/ Research Guide
(Dr. Santosh B. Gaikwad)

Head of Department
(Dr. Santosh B. Gaikwad)

ACKNOWLEDGEMENT

I have done case studies as a partial fulfillment of Master of Arts in Psychology(Semester I), Seat No.: 52684 (Clinical Psychology) Course. However, it would not have been possible without the kind support and help of many people. I would like to extend my sincere thanks to all of them.

First of all, I express my heartfelt gratitude to Hon. Meenatai Jagdhane, Chairman, Rayat Shaikshanik Sankul, Shirampur and Chairman College Development Committee, R.B.Narayanrao Borawake College (Autonomous), Shirampur. My sincere thanks to the Hon. Principal Dr. P.V.Badadhe, R. B. Narayanrao Borawake College (Autonomous), Shirampur.

I am highly indebted to Dr. Santosh B. Gaikwad, Head, Department of Psychology, for his guidance, encouragement and constant supervision as well as for providing necessary information regarding the diagnosis.

I would like to express my special gratitude and thanks to Mr. S.S. Jadhav whose keen observations matter a lot to me and I am also thankful to Lande R. B. Madam for their kind support.

I would like to express my gratitude towards Psychiatrists Hon. Dr. Omkar Prabodh Joshi and Dr. Kiran Admane sir for their co-operation and allowing me to work in their clinic. Their expertise and guidance have helped me in completion of these case studies. Their thorough knowledge in this field played a great role in understanding the clinical cases and also thankful to all staff of these two hospitals.

Finally, my thanks and appreciation also go to my family and friends.

Sonawane Saguna Vitthal

CERTIFICATE OF THE GUIDE

This is to certify that Mr./Ms. Sonawane Saguna Vitthal, Has submitted the required number of case studies for the practicum fulfillment of Master of Arts in Psychology (Semester II) (Clinical Psychology) Course. His/Her case studies work is original and completed by the candidate himself .Mr./Ms. Sonawane Saguna Vitthal, has worked under my supervision for the required period. The case studies are satisfactory from the content and Language point of view and presentation of subject matter logical and sequential. The adequate confidentiality has been maintained by him in this regard. I am forwarding the same for evaluation.

Supervisor/ Research Guide
Dr. Santosh B. Gaikwad

DECLARATION BY THE CANDIDATE

I Mr./Ms. Sonawane Saguna Vitthal, hereby declare that I have visited to psychiatrist's clinic for the case studies as a part of On Job Training (PY-OJT-526T) which I am submitting to the Department of Psychology, R. B. Narayanrao Borawake College (Autonomous), Shirampur as a partial fulfillment of Master of Arts in Psychology course. Further I declare that all necessary confidentiality is maintained by me. These Case Studies are carried out by me sincerely and honestly.

Sonawane Saguna Vitthal

JOSHI HOSPITAL & MAN AROGYA KENDRA, SHIRDI

Dt. 18/04/25

CERTIFICATE

This is to certify that, SONAWANE SAGUNA VITTHAL completed internship at Man Arogya Kendra, Shirdi, Tal: Rahata, Dist: Ahilyanagar- 423109 (Maharashtra) for the course On Job Training (PY-OJT-526T) during 20/02/2025 to 15/04/2025 (120 Hours) as per the syllabus designed by R. B. Narayanrao Borawake College (Autonomous), Shrirampur under the guidelines of NEP 2020.

Place: Shirdi

Date: 15/04/2025

Stamp and Signature of Supervisor

Dr. Omkar Prabodh Joshi
M.B.B.S.D.P.M. (K.E.M.) Mumbai
Consultant Neuropsychiatrist &
Deaddiction Specialist
Reg. No. 2009/03/0630

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	मनोविकृतीचे नाव	पान.नं.
१	मद्यविकृती (Alcohol Dependent in Withdrawal)	९ - १८
२	स्वमग्नता (Autism)	१९ - २९
३	अल्झायमर रोग (Alzheimer's Disease)	३० - ४१

CASE STUDY-1

व्यक्ती इतिहास अभ्यास

केंद्र :-जोशी हॉस्पिटल, मन आरोग्य केंद्र शिर्डी

सेवार्थी नोंदणी क्रमांक :-

डी. ई. ओ. :- .....

एम. एल. सी. क्र. :-

सामाजिक आर्थिक दर्जा :-मध्यम

मासिक आय :-

➤ व्यक्ती ओळख :-

संपूर्ण नाव : गणेश

वय :-३८

लिंग :- पुरुष

जन्मक्रम : पहिला

वैवाहिक स्थिती :- चांगली

शिक्षण :- १० वी (ITI)

पत्ता :शिर्डी

राष्ट्रीयत्व :- भारतीय

धर्म :- हिंदू

जात : मराठा

व्यवसाय : ग्राफिक्स फ्लेक्स बनवणे.

कुटुंबातील एकूण सदस्य :-१२

सामाजिक आर्थिक स्थिती :-सर्व साधारण

माहिती देणारी व्यक्ती : सल्लार्थी स्वतः

कुणाकडून पाठवण्यात आले :- सल्लार्थी हे स्वतः हून आले.

माहिती देणारी व्यक्ती व त्यातील यथार्थता :- सल्लार्थी विषयी माहिती देणारी व्यक्ती ही स्वतः सल्लार्थी आहे आणि सल्लार्थीने दिलेली माहिती विश्वासार्ह होती.

➤ **मुख्य समस्या (सल्लार्थीने सांगितल्याप्रमाणे) :-**

- 1) पायदुखी
- 2) अशक्तपणा.
- 3) डोके दुखी.
- 4) अती मद्यपान

➤ **माहिती देणाऱ्या व्यक्तींनी सांगितल्याप्रमाणे :-**

(सल्लार्थीने सांगितल्याप्रमाणे) :-

- 1) अशक्तपणा.
- 2) पायदुखी
- 3) अति मद्यपान.
- 4) डोके दुखी.

➤ **सद्य आजाराचा पूर्व इतिहास :-** सल्लार्थी हे तीन चार वर्षांपासून मद्यपान करत होते. सुरुवातीला मद्यपान करण्याचं प्रमाण कमी होते परंतु काही दिवसानंतर सल्लार्थीचा पाय दुखू लागला. दवाखान्यात थोडाफार प्रमाणात उपचार घेतले. डोकेदुखी देखील सुरू झाली होती, परंतु विशेष फरक पडला नाही. त्याचवेळी सल्लार्थीला जाणवले की मद्यपान केल्यानंतर वेदना कमी जाणवतात त्यामुळे हळूहळू सल्लार्थीचे मद्यपान करण्याचे प्रमाण वाढत गेले. घरच्या व्यक्तींना देखील या गोष्टीचा त्रास होऊ लागला सर्वानी समजून सांगितल्यानंतर सल्लार्थीने हॉस्पिटलला येण्याचा निर्णय घेतला.

➤ **आजाराचे स्वरूप :-**

सल्लार्थी हे तीन चार वर्षांपासून मद्यपान करत होते. सल्लार्थीने मद्यपान करायची सोडल्यामुळे सल्लार्थीमध्ये पाय दुखी व डोकेदुखीची तीव्र लक्षणे जाणवू लागली. त्यानंतर कुटुंबाच्या सांगण्यानुसार सल्लार्थी जोशी हॉस्पिटलमध्ये दाखल झाले. त्या ठिकाणी उपचार घेऊन दोन महिन्यांसाठी व्यसनमुक्ती केंद्रात दाखल झाले.

➤ **आजाराचा कालावधी :-** सल्लार्थीच्या आजाराचा कालावधी हा 3 ते 4 वर्षांपासून आहे. परंतु गेल्या सहा दिवसांपासून लक्षणे तीव्र जाणवू लागली. त्यामुळे सल्लार्थीस रुग्णालयात दाखल करण्यात आले.

➤ **आजाराला कारणीभूत घटक :-** मद्यपान सोडल्यामुळे, आणि सल्लार्थीस मित्रसंगत चांगली नसणे हा घटक सल्लार्थीच्या आजाराला कारणीभूत होता.

➤ **सध्या सुरू असलेले उपचार :-** सध्या सल्लार्थीस वैद्यकीय उपचार चालू आहे.

➤ पूर्वीचा मागील उपचार :-

मनोचिकीत्सालयीन :- सहा दिवसांपासून असलेल्या समस्या या वाढत गेल्या, उपचार सुरु झाल्यानंतर समस्या ह्या कमी झाल्या.

कालावधी :- सल्लार्थीचा या आजाराचा कालावधी 3 ते 4 वर्षांपासून आहे. गेल्या 6 दिवसांपासून समस्या तीव्र जाणवू लागल्या.

➤ वैद्यकीय इतिहास :-

- 1) अपस्माराचा झटका, फेफरे – नाही
- 2) तापासहित जुलाब किंवा संवेदनामधील बदल – नाही
- 3) आघात किंवा विषबाधा – नाही
- 4) इतर त्वचा /अपसामान्य असा घामाचा गंध – नाही

➤ विशिष्ट वर्तन :-

- 1) आत्ममग्न गुणवैशिष्ट्ये – नाही
- 2) बाल्यावस्थेतील चेतापद्शितायुक्त गुण वैशिष्ट्ये – नाही
- 3) आत्मघातकी वर्तन – नाही
- 4) बाल्यगुन्हेगारी वर्तन – नाही

➤ कुटुंब इतिहास :-

पिता

नाव:- शिवाजी

वय :- ६४

व्यवसाय :- सेवानिवृत्त (शिर्डी संस्थान)
वडील

माता

नाव :- सुनंदा

वय :- ५८

व्यवसाय :- गृहिणी त्याची पत्नी आई

➤ कुटुंब इतिहास :-

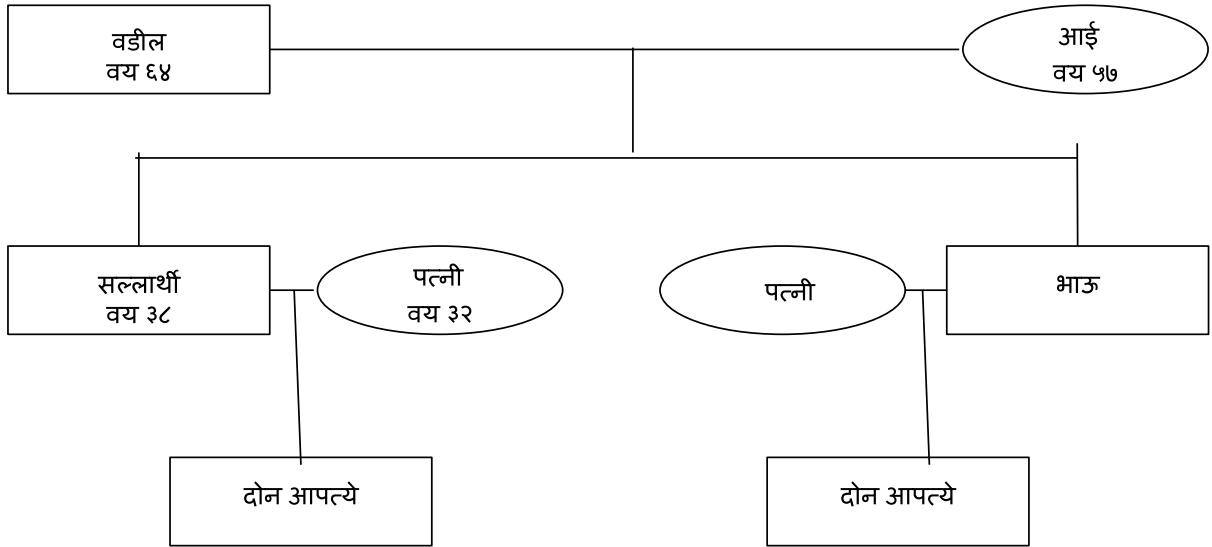
सल्लार्थीच्या कुटुंबात सल्लार्थी, सल्ल्यार्थीचे आई-वडील सल्ल्यार्थीचा भाऊ भावजय सल्लार्थीचे पत्नी व दोघांचेही दोन दोन अपत्य अशी एकूण दहा सदस्य आहेत.

➤ कुटुंबाचा प्रकार :- संयुक्त

➤ पालाकासंबंधी रक्तसंबंध :-

पित्याचा विवाह हा इतर ठिकाणी झालेला आहे

कुटुंब आलेख :-

➤ व्यक्तिगत इतिहास :-

सल्लार्थी हे संयुक्त कुटुंबात राहत होते. सल्लार्थीच्या कुटुंबात आई – वडील, पत्नी, आणि सल्लार्थी व दोन मुले (१ मुलगा, १ मुलगी) भाऊ ,भावाची पत्नी व त्यांची दोन अपत्येअसे एकूण दहा सदस्य राहत होते. सल्लार्थीचे शिक्षण १० वी नंतर ITI पर्यंत झाले. सल्लार्थीला टी. व्ही. पहावयाची जास्त आवड होती. सल्लार्थीने मद्यपान सोडल्यानंतर पायाच्या व डोक्याच्या वेदना अतिशय जास्त जाणवू लागल्या. त्यामुळे कुटुंबीयांच्या मदतीने सल्लार्थीला डॉ. जोशी हॉस्पिटल मध्ये उपचारासाठी दाखल करण्यात आले. आणि उपचार चालू केले.

➤ कुटुंबातील मनोचिकित्सालयीन इतिहास :-

सल्लार्थी हे पूर्वीपासूनच चांगल्या स्वभावाचे होते, समाधानी होते, घरात सगळ्यांशी चांगले वर्तन होते. सल्लार्थीच्या कुटुंबात किंवा नातलगामध्ये मनोचिकित्सालयीन इतिहास नव्हता.

➤ आजारापूर्वीचे सल्लार्थीचे वर्तन :-

आजारापूर्वी सल्लार्थीचे वर्तन हे चांगले, सर्वसामान्य होते, समाधानकारक होते.

➤ व्यक्तिगत इतिहास :-

1) जन्मपूर्व घटक (मातेची स्थिती)

- १) गर्भधारणेच्या वेळी मातेचे वय – २०
- २) पित्याचे त्या वेळचे वय – २५
- ३) या गर्भधारणेच्या आधी कोणता गर्भपाताचा इतिहास होता का – नाही
- ४) मुल हवे होते का – नाही
- ५) पोषक आहाराचा दर्जा – होता

➤ पोषण आहाराचा दर्जा :- चांगला होता

2) Infection (mention trimester)

खालीलपैकी कुठल्याही पद्धतीच्या आजाराचा इतिहास नव्हता.

- १) गोवर / गालगुंड / चिकनगुनिया – नाही
- २) इतर लक्षणांसह ताप / ताप – नाही
- ३) गर्मी / गुप्तरोग – नाही
- ४) इतर काही – नाही

3) जन्मपूर्व घटक

- १) बाळंतपण :- दिवस भरण्यापूर्वी / दिवस भरल्यानंतर
- २) बाळंतपण :- सामान्य / सिझेरियन
- ३) बाळंतपणाच्या वेदना :- सामान्य / अपसामान्य
- ४) इतर जन्माच्या वेळच्या समस्या :- मानेभोवती नाळ गुंडाळली जाणे – नाही

4) जन्माच्या वेळी बाल स्थिती :-

- १) जन्माच्या वेळी वजन :- ३ kg
- २) रडणे :- सामान्य / थोड्या वेळाने/ रडले नाही.
- ३) जन्मजात आजारपण :- नाही
- ४) काविळीचा त्रास/ सायनस :- नाही

मनस्थिती परीक्षण
सामान्य परीक्षण :- विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे हळूहळू देणे, अशक्तपणा, पाय दुखी व डोकेदुखी असे सांगणे.
बसणे :- बरे होते.
बोलणे :- बरे होते.
केस :- चांगले होते.
नीटनेटकेपणा :- सल्लार्थीचे राहणीमान ठीक होते.
चेहऱ्यावरील हावभाव :- सल्लार्थीच्या चेहऱ्यावर कष्टी, चिंतेचा भाव होता.
नजर भिडवणे :- सल्लार्थी नजरेला नजर भिडवून बोलते.
परीक्षाप्रति अभिवृत्ती :- सल्लार्थीची परीक्षाप्रति अभिवृत्ती ठीक आहे.
आसनस्थिती :- सल्लार्थीची आसनस्थिती सामान्य आहे.
हावभाव :- सल्लार्थीचे हावभाव ठीक होते.
गुणवत्ता:- सल्लार्थीची गुणवत्ता कंटाळवाणी नव्हती.
भाव :- सल्लार्थीची भावस्थिती ठीक होती.
प्रतिक्रिया कालावधी :- सल्लार्थीचा प्रतिक्रियेचा कालावधी हा ठीक होता.(म्हणजेच सल्लार्थीस प्रश्न विचारल्यास सल्लार्थी हे हळुवारपणे उत्तर देत होते.)
लक्षात येण्याजोग्या शारीरिक विकृती :- अयोग्य आहे.
मनोकारक विकृती :- अयोग्य.
हालचाल :- सल्लार्थीची हालचाल सावकाश होती.
बोलणे :- सल्लार्थीचे बोलणे हे एकदम सावकाश आणि हळू आवाजाचे होते.
Behavior Manifestation
आत्मघातकी वर्तन – नाही.
संवेदन – सल्लार्थीचे संवेदन हे सामान्य आहे.
भास – सल्लार्थीस कोणत्याही प्रकारचे भास होत नाही.
भ्रांती – सल्लार्थीस भ्रांती होत नाही.
Sensorial
सतर्कता – सल्लार्थीची सतर्कता बरी होती.
अवधान – सल्लार्थीचे अवधान सामान्य होते.
एकाग्रता – सल्लार्थीमध्ये एकाग्रता ठीक होती.
स्मृती – स्मृती चांगली होती.

सद्यस्थिती – सल्लार्थीची सद्यस्थिती ठीक आहे.
मागील किंवा त्यापूर्वीची स्थिती – सल्लार्थीची आजारापूर्वीची सद्यस्थिती सर्व सामान्य होती.
तारतम्य :- सल्लार्थीचे बोलण्याचे तारतम्य बरे होते.
सामाजिक जाणीव :- ठीक होती.

➤ पौगंडावस्था विषयक इतिहास

1. पौगंडावस्था स्थिती कोणत्या वयात आली :- १५ व्या वर्षी
2. लैंगिकता विषयक माहिती कोणत्या वर्षी मिळाली :- १६ व्या वर्षी
3. माहितीचे उगमस्थान (कुणाकडून) :- मित्राकडून

➤ शैक्षणिक इतिहास :-

सल्लार्थीचे शिक्षण हे १० वी पर्यंत झालेले आहे. १० वी पर्यंतचे शिक्षण हे शिर्डीच्या शाळेत झालेले आहे. त्यानंतर सल्लार्थीने ITI हा व्यावसायिक अभ्यासक्रम शिर्डी येथूनच पूर्ण केला. सल्लार्थीची शैक्षणिक प्रगती ही चांगली होती.

➤ वैवाहिक इतिहास :-

सल्लार्थीचे लग्न वयाच्या २६व्या वर्षी झाले. त्या वेळेस सल्लार्थीच्या पत्नीचे वय २२ होते. सल्लार्थीला २ अपत्य प्राप्ती आहे. लग्न झाल्यानंतर सल्लार्थीस 1मुलगा आणि 1मुलगी असे दोन अपत्य आहे. सल्लार्थीची वैवाहिक स्थिती ही बरी आहे.

➤ सामाजिक इतिहास :- सल्लार्थीचे सामाजिक संबंध हे चांगले समाधानकारक होते.

➤ NEWS BREAKING

सल्लार्थीच्या पत्नीस या आजाराविषयी संपूर्ण माहिती होती. त्यामध्ये त्यांना अधिक माहिती देण्यात आली. तसेच त्यांना या आजाराविषयी माहिती देण्यात आली. तसेच सल्लार्थीस विश्वासात घेऊन आजाराची कल्पना दिली. विश्वासात घेतल्यामुळे सल्लार्थीने उपचाराला सकारात्मक प्रतिक्रिया देण्याचे व सहकार्य करण्याचे मान्य केले.

➤ निदानात्मक तंत्र :-

सल्लार्थी व्यक्तीची मुलाखत व सल्लार्थीच्या पत्नीकडून मिळालेल्या माहितीवरून सल्लार्थीत पुढील महत्वाचे लक्षणं दिसून येतात.

अशक्तपणा, डोके दुखी, पाय दुखी, अति मद्यपान, इ. लक्षणे सल्लार्थीस आढळली.

वरील लक्षणांवरून असे दिसते की, हा एक मानसिक विकार आहे, तसेच जुनाट आजार आहे. या लक्षणांवरून DSM-V च्या निकषांवरून सल्लार्थीच्या विकृतीचे निदान करण्यात आले.

DSM-V च्या निकषावरून सल्लार्थीमध्ये **मद्य विकृती**(Alcohol Dependence Withdrawal) हा मानसिक आजार आढळून आला.

➤ निदानात्मक भेटी :-

DSM-V (२०१३)प्रणालीनुसार सल्लार्थी व्यक्तीस असणाऱ्या समस्या व दिसणारी लक्षणे यांच्या अभ्यासावरून तसेच डॉक्टरांशी व शिक्षकांशी विचार विनिमय करून आजाराचे निदान केले. आजाराचे निदान झाल्यावर विकृतीस अनुसरून मानसोपचार पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला.

➤ सत्र पहिले :- दिनांक 14/03/2025 वेळ-11:00

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या कुटुंबियांशी संवाद साधून सामंजस्य प्रस्थापित करणे, व व्यक्तिगत माहिती जाणून घेणे.

पहिल्या सत्रामध्ये सल्लार्थीच्या पत्नीस विश्वासात घेतले. व सामंजस्य प्रस्थापित करून माहिती विचारण्यात आली. सल्लार्थीस झालेल्या आजाराविषयी सल्लार्थीच्या पत्नीकडे विचारपूस केली आणि दिल्या जाणाऱ्या माहितीबद्दल गोपनीयता बाळगली जाईल, या विषयीचा विश्वास सल्लार्थीच्या पत्नीस पटवून दिल्यामुळे सल्लार्थीच्या आजाराविषयी आवश्यक तेवढी माहिती मिळाली.

➤ सत्र दुसरे :- दिनांक 18/03/2025 वेळ-12:30

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या कुटुंबियांशी संवाद साधून मानसिक आजाराविषयी पूर्व इतिहास व लक्षणे जाणून घेतली.

दुसऱ्या सत्रामध्ये सल्लार्थीसोबत सामंजस्य प्रस्थापित केले आणि सल्लार्थीस विश्वासात घेऊन आजाराविषयी माहिती विचारली तसेच दिल्या जाणाऱ्या माहितीबद्दल गोपनीयता बाळगली जाईल या विषयीचा विश्वास पटवून दिला त्यामुळे सल्लार्थीने आवश्यक तेवढी माहिती दिली, आणि सल्लार्थीचे मनःस्थिती परीक्षण केले. तसेच सल्लार्थीस भास भ्रांति विषयी विचारपूस केली व सल्लार्थीने सांगितलेल्या माहितीची सत्यता सल्लार्थीच्या पत्नीकडून जाणून घेतली.

➤ सत्र तिसरे :- दिनांक 22/03/2025 वेळ-1:00

➤ हेतू :-

सल्लार्थी व त्यांचे कुटुंबीय या दोघांशी स्वतंत्रपणे सुसंवाद साधून सल्लार्थीच्या मानसिक आजाराची पार्श्वभूमी व शारीरिक आजारांचा पूर्व इतिहास जाणून घेणे.

तिसऱ्या सत्रामध्ये सल्लार्थी व कुटुंबियांशी स्वतंत्रपणे सुसंवाद साधून सल्लार्थीच्या पूर्व इतिहासाबद्दल विचारण्यात आले. आजाराचा कालावधी आजाराचे स्वरूप, आजाराला कारणीभूत घटक, वैद्यकीय इतिहास आणि आजारापुर्वीचे वर्तन याबद्दल माहिती विचारण्यात आली.

➤ सत्र चौथे :- दिनांक 26/03/2025 वेळ-2:15

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या कुटुंबियांशी सुसंवाद साधून व्यक्तिगत इतिहासाबद्दल माहिती जाणून घेणे.

चौथ्या सत्रात सल्लार्थीच्या आईस व्यक्तिगत इतिहास त्यामध्ये (गर्भपात, मातेची स्थिती) पोषक आहाराचा दर्जा, अमली पदार्थ, जन्मपूर्व घटक, जन्माच्या वेळी बालमाहिती उपलब्ध आहे की नाही याविषयी माहिती विचारली.

➤ सत्र पाचवे :- दिनांक 31/03/2025 वेळ :-1:15

➤ हेतू :- मद्यविकृतीमध्ये सल्लार्थीच्या मनात असणारे अतार्किक विचार नकारात्मक विचार यांवर मानसोपचार पद्धती अवलंबणे.

१)बोधात्मक उपचार पद्धती :- सल्लार्थीच्या मनातील चुकीच्या समजुती व नकारात्मक वैचारिक दृष्टीकोन बदलवण्यासाठी व ध्यान धारणा दररोज करावयास लावण्यासाठी बोधात्मक उपचार पद्धतीचा वापर केला आणि सल्लार्थीचा आत्मविश्वास वाढविण्याचा प्रयत्न केला.

२)कौटुंबिक उपचार :- या उपचारामध्ये कुटुंबातील सर्व सदस्यांना कौटुंबिक प्रबोधन करण्यात आले.यामध्ये सल्लार्थी सोबत आपुलकीचे वागणे व प्रेमळ आणि सहानुभूतीपूर्वक वर्तन करणे. कुटुंबातील समस्या समर्थपणे सोडवणे इ. कुटुंबाचे उपबोधन केले. कुटुंबातील व्यक्तींना सल्लार्थीस तणावग्रस्त परिस्थितीपासून दूर ठेवण्यास सांगितले.

३)वर्तनवादी उपचार पद्धती :- सल्लार्थीला ज्या गोष्टी आवडतात त्या गोष्टींमध्ये गुंतवले व त्यांच्या लहान सहान कृतीबद्दल त्यांना प्रोत्साहन दिले आणि सल्लार्थीस मनोरंजक आनंददायक कृतीत सहभागी केले.

➤ सत्र सहावे :- दिनांक 03/04/2025 वेळ-12:15

➤ हेतू :-

सल्लार्थीस सुचीविलेल्या मानसोपचार पद्धतीचा ते कशा पद्धतीने अवलंब करीत आहे. तसेच त्यांच्या विचारांमध्ये ते कशा पद्धतीने बदल करत आहे व सल्लार्थी मध्ये काय फरक आढळून आला आहे हे पाहणे.

सत्र चौथ्या व पाचव्यामध्ये तीन दिवसांचे अंतर ठेवले बोधात्मक उपचार पद्धतीद्वारा सल्लार्थीच्या मनातील नकारात्मक अविवेकी विचार दूर झाले व वर्तन वादी उपचार पद्धतीद्वारे सल्लार्थीच्या अवास्तव ध्येयापासून परावृत्त करून सल्लार्थीस वास्तवतेची जाणीव करून देण्यासाठी चांगला फायदा झालेला दिसून आला. तसेच सल्लार्थीचे कुटुंब देखील सल्लार्थीसोबत आपुलकीने प्रेमाने व सहानुभूतीपूर्वक वर्तन करतात.

➤ प्राध्यापकांशी व डॉक्टरांशी केलेली चर्चा :-

तज्ञ प्राध्यापकांशी व डॉक्टरांशी सल्लार्थीच्या आजाराची लक्षणे वर्तन समस्येविषयी चर्चा केली. व निदानात्मक दृष्टीकोनातून विचार करून निदान केले.

➤ **सल्लार्थी सुधार संभव :-**

सल्लार्थीस २ ते ३ वर्षांपासूनच जुनाट आजार असल्याने सुधार संभाव कमी प्रमाणात आहे, उपचार बऱ्याच काळापर्यंत चालू ठेवल्यास सुधार लवकर होऊ शकतो.

➤ **सल्लार्थीस सामाजिक आधार :-**

सल्लार्थीच्या कुटुंबातील सर्व सदस्यांचा आधार आहे.

➤ **उपचार :-** सल्लार्थीच्या आजाराचे निदान केल्यानंतर सल्लार्थीस प्रथमच काही जैविक उपचार चालू होते.

i. **जैविक उपचार :-**

- a) Norfloxacin
- b) tinidazole tabletes
- c) Lorazepam,
- d) heotag

ii. **विद्युत कंप चिकित्सा:-**सल्लार्थीला विद्युत कंप चिकित्सा पद्धतीचा वापर करण्यात आला नाही.

iii. **मानसोपचार :-**मानसोपाचारामध्ये सल्लार्थीला बोधात्मक उपचार ,कौटुंबिक उपचार, व वर्तनवादी उपचार पद्धतीचा वापर करण्यात आला.

➤ **सुधार :-**

- 1) सल्लार्थीस अशक्तपणा वाटत नाही.
- 2) सल्लार्थीचे डोके दुखत नाही.
- 3) सल्लार्थीची पायदुखी कमी झाली.
- 4)सल्लार्थी सध्या व्यसनमुक्ती केंद्रात उपचार घेत आहे.

➤ **निरीक्षण :-**

- 1) सल्लार्थीस वैद्यकीय व मानसोपचाराचा चांगला फायदा झालेला आढळून आला.
- 2) सल्लार्थीकडून योग्य प्रतिसाद मिळत होता.
- 3) सल्लार्थीच्या कुटुंबियांकडून योग्य प्रतिसाद मिळत होता.

सल्लार्थीसाठी ज्या उपचार पद्धती वापरल्या त्याचा योग्य परिणाम सल्लार्थीवर झालेला आढळला

CASE STUDY-2

व्यक्ती इतिहास अभ्यास

केंद्र :-जोशी हॉस्पिटल, मन आरोग्य केंद्र शिर्डी

सेवार्थी नोंदणी क्रमांक :-

डी. ई. ओ. :- .....

एम. एल. सी. क्र. :-

सामाजिक आर्थिक दर्जा :- मध्यम

मासिक आय :-

➤ व्यक्ती ओळख :-

संपूर्ण नाव :- प्रणव

वय :- ३.५ वर्षे

लिंग :- पुरुष

जन्म क्रम :- दोन

वैवाहिक स्थिती :- नाही

शिक्षण :- नाही

पत्ता :- नाशिक

राष्ट्रीयत्व :- भारतीय

धर्म :- हिंदू

जात :- धनगर

व्यवसाय :- नाही

कुटुंबातील एकूण सदस्य :- ७ सदस्य

सामाजिक - आर्थिक स्थिती :-मध्यम

माहिती देणारी व्यक्ती :- आई

कुणाकडून पाठविण्यात आले :- नातेवाईकाकडून पाठविण्यात आले.

माहिती देणारी व्यक्ती व त्यातील यथार्थता :- सल्लार्थीविषयी माहिती देणारी व्यक्ती ही आई आहे.आणि त्यांनी दिलेली माहिती विश्वासाह आहे.

➤ **मुख्य समस्या** (सल्लार्थीच्या आईने सांगितल्याप्रमाणे) :-

- 1) सल्लार्थी एकटे राहणे पसंत करतो.
- 2) सल्लार्थी एकच खेळ परत परत खेळतो.
- 3) सल्लार्थी नजरेला नजर देत नाही.
- 4) सल्लार्थीच्या मनाप्रमाणे न झाल्यास आरडा ओरड करणे, आदळ आपट करणे, डोके आपटून घेणे इत्यादी क्रिया करतो.
- 5) सल्लार्थी गोल गोल फिरत राहतो.
- 6) सल्लार्थीला जेवणात वेगळेपण आवडत नाही.
- 7) सल्लार्थी बोलण्याचा प्रयत्न करीत नाही.
- 8) सल्लार्थी बोलण्याला प्रतिसादही देत नाही.

➤ **माहिती देणाऱ्या व्यक्तींनी सांगितल्या प्रमाणे:-**

(सल्लार्थीच्या आईने सांगितल्याप्रमाणे) :-

- 1) सल्लार्थी एकटे राहणे पसंत करतो.
- 2) सल्लार्थी एकच खेळ परत परत खेळतो.
- 3) सल्लार्थी नजरेला नजर देत नाही.
- 4) सल्लार्थीच्या मनाप्रमाणे न झाल्यास आरडा ओरड करणे, आदळ आपट करणे, डोके आपटून घेणे इत्यादी क्रिया करतो.
- 5) सल्लार्थी गोल गोल फिरत राहतो.
- 6) सल्लार्थीला जेवणात वेगळेपण आवडत नाही.
- 7) सल्लार्थी बोलण्याचा प्रयत्न करीत नाही.
- 8) सल्लार्थी बोलण्याला प्रतिसादही

➤ **सद्य आजाराचा पूर्व इतिहास :-**

सल्लार्थीच्या आईने सांगितल्याप्रमाणे वरील लक्षणे सल्लार्थीमध्ये साधारण सहा महिन्यांपासून तीव्र स्वरूपात दिसू लागली. सल्लार्थीच्या मामांच्या सांगण्यावरून सल्लार्थीला हॉस्पिटलमध्ये दाखल केले.

➤ **आजाराचे स्वरूप :-**

सल्लार्थीच्या आईने सांगितल्याप्रमाणे सल्लार्थी त्याच त्या गोष्टी वारंवार करतो, गोल गोल फिरतो ,प्रतिसाद देत नाही ,नजरेला नजर देत नाही ,शब्द उच्चारत नाही, इतर मुलांमध्ये मिसळत नाही. यावरून सल्लार्थीला स्वमग्नता (ऑटिझम) हा आजार असल्याचे निष्पन्न झाले.

➤ **आजाराचा कालावधी :-**

सल्लार्थीच्या आजाराचा कालावधी मागील सहा महिन्यांपासून लक्षात आला आहे.

➤ आजाराला कारणीभूत घटक :-

स्वमग्नता हा आजार जन्मतःच असतो. याची लक्षणे साधारणपणे तीन वर्षांनंतर दिसायला सुरुवात होते.

सध्या सुरु असलेले उपचार :-

सध्या सल्लार्थीला वैद्यकीय उपचार चालू आहे.

➤ पूर्वीचा / मागील उपचार :-

मनोचिकित्सालयीन :-

नाही.

कालावधी :-

सल्लार्थीचा या आजाराचा कालावधी सहा महिन्यांपासून आहे.

➤ वैद्यकीय इतिहास :-

- १)अपस्माराचा झटका,फेफरे – नाही
- २)तापासहित जुलाब किंवा संवेदनामधील बदल – नाही
- ३)आघात किंवा विषबाधा – होय
- ४)इतर त्वचा /अपसामान्य असा घामाचा गंध – नाही

➤ विशिष्ट वर्तन :-

- १)आत्ममग्न गुणवैशिष्ट्ये – आहे
- २)बाल्यावस्थेतील चेतापदशितायुक्त गुण वैशिष्ट्ये – नाही
- ३)आत्मघातकी वर्तन – आहे
- ४)बाल्यगुन्हेगारी वर्तन – नाही

➤ कुटुंब इतिहास :-

पिता	माता
नाव :- रमेश (मयत)	नाव :- मोनिका
वय :- ४०	वय :- ३५
व्यवसाय :-	व्यवसाय :- गृहिणी

➤ कुटुंब इतिहास :-

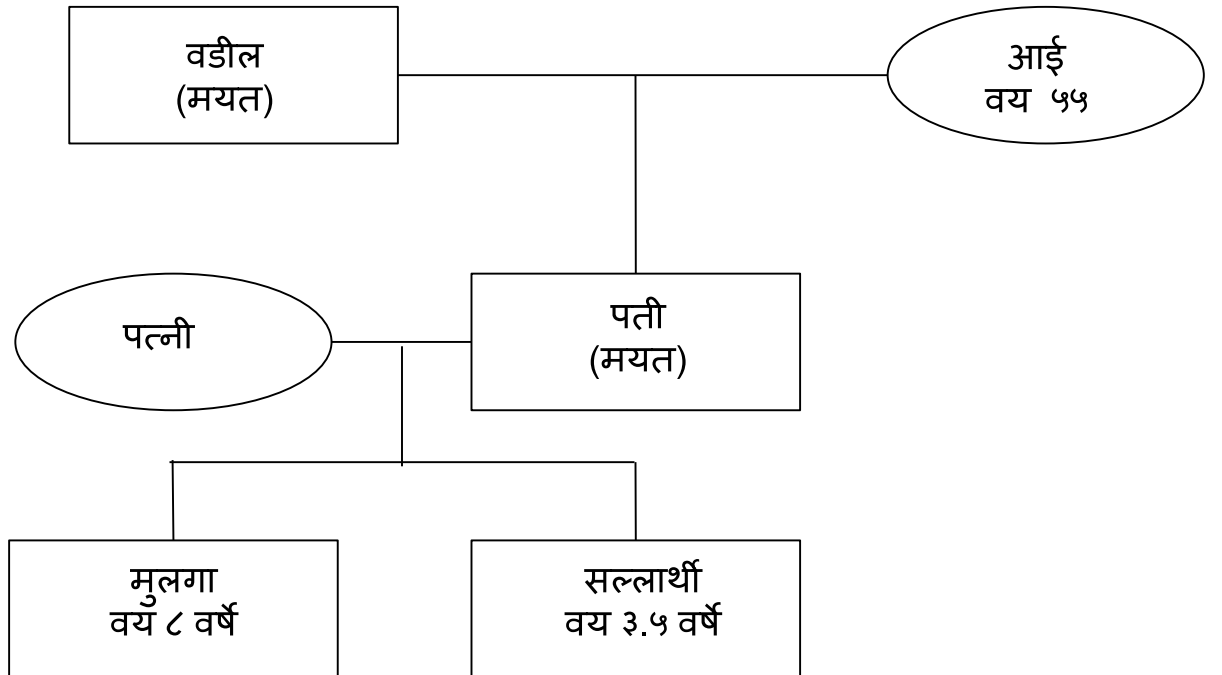
सल्लार्थीच्या कुटुंबात सहा सदस्य राहत होते सल्लार्थी साधारण दीड वर्षाचा असताना सल्लार्थीचे आजोबा आजारी पडले व मयत झाले . सहा महिन्यांनंतर सल्लार्थीच्या वडिलांना देखील कर्करोग आजार झाला, त्यावेळी सल्लार्थी दीड वर्षाचा होता म्हणून सल्लार्थीच्या आईच्या आई-वडिलांकडे म्हणजेच आजी-आजोबांकडे ठेवण्यात आले , या काळात सल्लार्थीकडे आईचे पूर्णतः दुर्लक्ष झाले. सहा महिन्यांपूर्वी सल्लार्थीचे वडील देखील मयत झाले आहेत तेव्हापासून सल्लार्थीची आई व सल्लार्थी आईच्या आई-वडिलांकडे राहतात.

कुटुंबाचा प्रकार :- संयुक्त कुटुंब

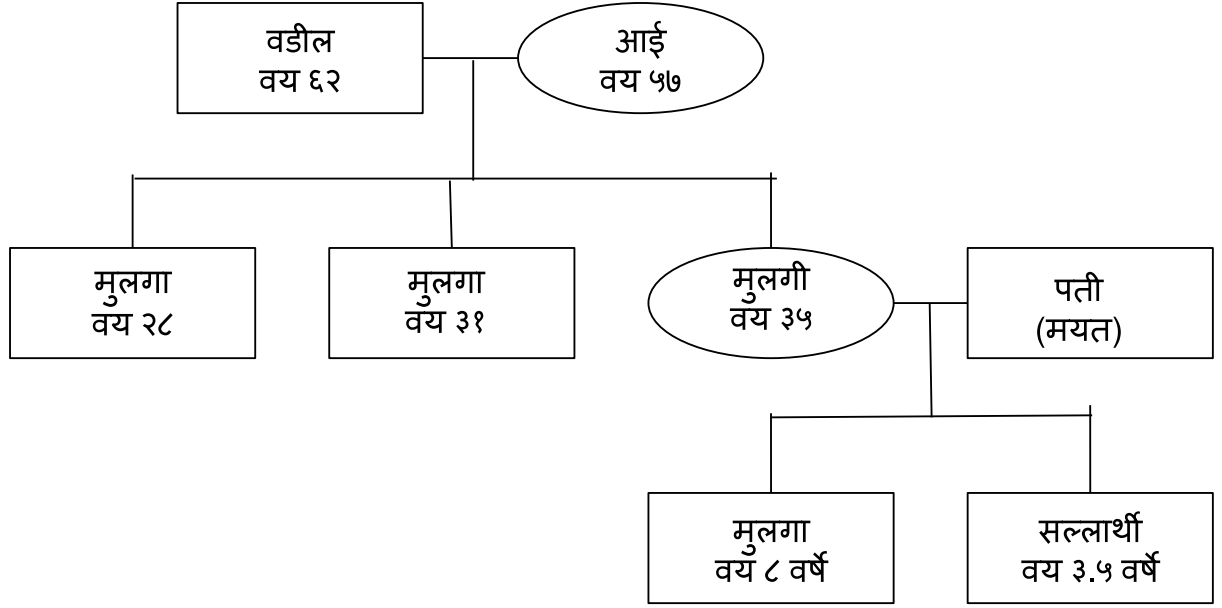
➤ **पालाकासंबंधी रक्तसंबंध :-** पित्याचा विवाह मामेबहिनीशी झालेला नसून इतर ठिकाणी झालेला होता.

➤ **कुटुंब आलेख :-**

➤ **वाडिलांकडील कुटुंब आलेख :-**

➤ **आईकडील कुटुंब आलेख:-**

➤ व्यक्तिगत इतिहास :-

सल्लार्थी दीड वर्षाचा असल्यापासून मामाच्या गावी राहत होता वडील मयत झाल्यानंतर आई देखील आई-वडिलांकडे राहण्यास आली. सल्लार्थीचे सुरुवातीचे वर्तन सर्वसामान्य मुलांप्रमाणे होते परंतु सहा महिन्यांपासून सल्लार्थीचे वर्तन बदलताना दिसू लागले सल्लार्थी एकटाच राहू लागला, स्वतःभोवती गोल गोल फिरणे, इतरांमध्ये न मिसळणे, खाण्यासाठी त्याच त्या गोष्टी परत मागणे, हट्ट पूर्ण न झाल्यास दरवाजावर, भिंतीवर डोके आपटणे, एकाच गोष्टीकडे नजर लावून पाहणे, नजरेला नजर न देणे या सर्व गोष्टी लक्षात आल्यानंतर सल्लार्थीला आई व मामाने हॉस्पिटलमध्ये दाखल केले.

➤ कुटुंबातील मनोचिकित्सालयीन इतिहास :-

सल्लार्थीचे वय कमी होते सुरुवातीला तो सर्वसामान्य मुलांप्रमाणे वावरत होता. परंतु हळूहळू त्याच्यामध्ये बदल होत गेले. सल्लार्थीच्या कुटुंबात किंवा नातलगामध्ये मनोचिकित्सालयीन इतिहास नव्हता.

➤ आजारापूर्वीचे सल्लार्थीचे वर्तन :-

आजारापूर्वी सल्लार्थीचे वर्तन साधारण चांगले समाधानकारक होते.

➤ व्यक्तिगत इतिहास :-

जन्मपूर्व घटक (मातेची स्थिती)

- १) गर्भधारणेच्या वेळी मातेचे वय :- २६
- २) पित्याचे त्या वेळचे वय :- ३२
- ३) या गर्भधारणेच्या आधी कोणता गर्भपाताचा इतिहास होता का :- नाही
- ४) मुल हवे होते का :- नाही.

➤ पोषक आहाराचा दर्जा :- चांगला होता

Infection (mention trimester)

खालीलपैकी कुठल्याही पद्धतीच्या आजाराचा इतिहास नव्हता.

- १) गोवर / गालगुंड / चिकनगुनिया :- नाही
- २) इतर लाक्षणांसह ताप / ताप :- नाही
- ३) गर्मी / गुप्तरोग :- नाही
- ४) इतर काही :- नाही

जन्मपूर्व घटक :-

- १) बाळंतपण :- दिवस भरण्यापूर्वी / दिवस भरल्यानंतर
- २) बाळंतपण :- सामान्य / सिझेरियन
- ३) बाळंतपणाच्या वेदना :- सामान्य / अपसामान्य
- ४) इतर जन्माच्या वेळच्या समस्या :- मानेभोवती नाळ गुंडाळली जाणे – नाही

जन्माच्या वेळीची बाल स्थिती :-

- १) जन्माच्या वेळी वजन :- ३.२० kg
- २) रडणे :- सामान्य / थोड्या वेळाने / रडले नाही.
- ३) जन्मजात आजारपण :- नाही
- ४) काविळीचा त्रास :- नाही

मनस्थिती परीक्षण
सामान्य परीक्षण :- एकटाच खेळणे ,नजरेला नजर न देणे ,भाषा विकास नाही ,आपल्या बोलण्याला प्रतिसाद नाही, गोल गोल फिरणे, राग आल्यास भिंतीवर डोके आपटून घेणे.
बोलणे :- नाही
केस :- चांगले होते.
नीटनेटकेपणा :- सल्लार्थीचे राहणीमान चांगले होते.
चेहऱ्यावरील हावभाव :- सल्लार्थीच्या चेहऱ्यावर सामान्य हाव भाऊ दिसत नव्हते.
परीक्षाप्रति अभिवृत्ती :- नाही

आसनस्थिती :- सल्लार्थी एका जागेवर बसत नव्हता.
हावभाव :- सल्लार्थीचे हावभाव चिडचिडे होते.
गुणवत्ता:- नाही
भाव :- सल्लार्थीच्या चेहऱ्यावर भाव बदलत होते.
प्रतिक्रिया कालावधी :- सल्लार्थी प्रतिक्रिया देत नव्हता.
लक्षात येण्याजोग्या शारीरिक विकृती :- अयोग्य होती.
हालचाल :- सल्लार्थीची हालचाल जास्त होती.
बोलणे :- सल्लार्थीचे बोलणे ठीक नव्हते.
Behavior Manifestation
आत्मघातकी वर्तन :- आहे.
संवेदन :- सल्लार्थीचे संवेदन सामान्य नव्हते.
भास :- सल्लार्थीस भास होत नाही.
भ्रांती :- सल्लार्थीस भ्रांती होत नव्हत्या.
Sensorial
सतर्कता :- सल्लार्थीची सतर्कता ठीक नव्हती.
अवधान :- अवधान सामान्य नव्हते.
एकाग्रता :- एकाग्रता ठीक नव्हती.
स्मृती :- स्मृती ठीक नव्हती.
सद्यस्थिती :- सल्लार्थीची सद्यस्थिती बरी नाही.
मागील किंवा त्यापूर्वीची स्थिती :- सल्लार्थीची पूर्वीची सद्यस्थिती चांगली सामान्य होती.
परिस्थिती जाणीव :- सल्लार्थीस परिस्थितीची जाणीव नव्हती.
तारतम्य :- चांगले नव्हते.
सामाजिक जाणीव :- नाही.

➤ शैक्षणिक इतिहास :- नाही.

➤ वैवाहिक इतिहास :- नाही

➤ **सामाजिक इतिहास :-** नाही

➤ **NEWS BREAKING**

सल्लार्थीच्या आईला व इतर नातेवाईकांना या आजाराविषयी संपूर्ण माहिती नव्हती. सल्लार्थीचे वर्तन पाहून इतरांनी सल्लार्थीच्या मामांना सल्लार्थीला शिडी येथे जोशी हॉस्पिटलमध्ये दाखविण्यास सांगितले.

➤ **निदानात्मक तंत्र :-**

सल्लार्थीच्या आईकडून मिळालेल्या माहितीवरून सल्लार्थीत पुढील महत्वाचे लक्षणं दिसून येतात.

एकटाच राहणे, स्वतःभोवती गोल गोल फिरणे, एकटक फॅन कडे पाहत राहणे, राग आल्यास डोके भिंतीवर आपटणे, जेवणामध्ये बदल चालत नाही ठराविक वेळी ठराविक गोष्ट त्याला लागते.

वरील लक्षणांवरून असे दिसते की, हा एक मानसिक विकार आहे. वरील निकषांच्या आधारे सल्लार्थीच्या विकृतीचे निदान करण्यात आले.

DSM-V निकषावरून सल्लार्थीमध्ये **स्वमग्नता (Autism)** हा आजार आढळून आला .

➤ **निदानात्मक भेटी :-**

DSM-V (२०१३)प्रणालीनुसार सल्लार्थी व्यक्तीस असणाऱ्या समस्या व दिसणारी लक्षणे यांच्या अभ्यासावरून तसेच डॉक्टरांशी व शिक्षकांशी विचार विनिमय करून आजाराचे निदान केले. आजाराचे निदान झाल्यावर विकृतीस अनुसरून मानसोपचार पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला. सल्लार्थीच्या लक्षणांवरून सल्लार्थीस जैविक औषध उपचार चालू केले होते.

➤ **सत्र पहिले :-** दिनांक 14/03/2024 वेळ-11:00

➤ **हेतू :-**

सल्लार्थीच्या कुटुंबियांशी संवाद साधून सामंजस्य प्रस्थापित करणे, व व्यक्तिगत माहिती जाणून घेणे.

पहिल्या सत्रामध्ये दि.14/03/2025 रोजी सकाळी 10:00 वा. परीक्षणार्थी सल्लार्थी व त्यांच्या कुटुंबियांना भेटले या सत्रामध्ये सल्लार्थीच्या आईशी सल्लार्थीच्या आजाराविषयी विचार विनिमय केला. त्यानंतर सल्लार्थीची व्यक्तिगत माहिती घेतली. घेतलेली माहिती केवळ महाविद्यालयीन अभ्यासासाठी वापरली जाईल याबद्दल विश्वास सल्लार्थीच्या आईला पटवून दिला. प्रथम भेटीत सल्लार्थीचे नाव, पत्ता, जात, आणि धर्म इ माहिती विचारण्यात आली. दिल्या जाणाऱ्या माहितीबद्दल गोपनीयता बाळगली जाईल याविषयीचा विश्वास सल्लार्थीच्या आईना पटवून दिल्यामुळे सल्लार्थीच्या आजाराविषयी आवश्यक तेवढी माहिती मिळाली व पहिल्या सत्रामध्ये सल्लार्थी सोबत संभाषण केले.

➤ सत्र दुसरे :- दि. 15/03/2025 वेळ 12:15

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या व्यक्तीशी संवाद साधून मानसिक आजाराविषयी पूर्व इतिहास व लक्षणे जाणून घेतली. व सल्लार्थीचे मनःस्थिती परीक्षण करणे.

दि.18/03/2025 रोजी दुपारी 12:15 वा. परीक्षनार्थी सल्लार्थीस भेटले. या सत्रात सल्लार्थीशी संभाषण केले. सल्लार्थीच्या आई कडून त्याच्या आजाराविषयी माहिती, कौटुंबिक माहिती जाणून घेतली. दिलेल्या माहिती विषयी गोपनीयतेचा विश्वास सल्लार्थीच्या आईस दिला. या सत्रात सल्लार्थीचे मनःस्थिती परीक्षण केले. सल्लार्थीच्या आईने दिलेल्या माहितीची सत्यता सल्लार्थी च्या मामाकडून जाणून घेतली.

➤ सत्र तिसरे :- दि. 22/03/2025 वेळ :-1:30

➤ हेतू :-

सल्लार्थी व त्यांचे कुटुंबीय या दोघांशी स्वतंत्रपणे सुसंवाद साधून सल्लार्थीच्या मानसिक आजाराची पार्श्वभूमी, आजाराचा कालावधी, व शारीरिक आजारांचा पूर्व इतिहास जाणून घेणे.

दि.22/03/2025 रोजी दुपारी 1:30 वा. मी हॉस्पिटल मध्ये गेले व सल्लार्थीच्या आईला भेटले सल्लार्थीच्या आईकडून सल्लार्थीच्या आजाराचा कालावधी इतर ठिकाणी घेतलेले उपचार सल्लार्थीचे कौटुंबिक व सामाजिक संबंध सल्लार्थीचा व्यक्तिगत इतिहास इ. ची माहिती घेतली.

➤ सत्र चौथे :- दि. 26/03/2025 वेळ:-1:30

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या आईशी संवाद साधून मानसिक आजाराविषयी परिस्थितीजन्य घटक व कारणे, जाणून घेणे शिक्षकांशी चर्चा करून मानसिक विकृतीचे निदान करणे.

दि.26/03/2025 रोजी दुपारी 1:30वा. चौथ्यां सत्रामध्ये मागील सत्राचा तुलनात्मक अभ्यास व निरीक्षण करून सल्लार्थीच्या आईशी पुन्हा संवाद साधला. यावेळी संवाद साधून मानसिक आजाराविषयी परिस्थितीजन्य घटक व कारणे, जाणून घेण्याचा प्रयत्न केला. वरील सत्रानंतर शिक्षकांशी चर्चा केली. DSM 5 प्रणालीचा आधार घेऊन मनोविकृतीचे निदान केले त्यानुसार सल्लार्थीस मानसोपचार सुचवून पुढील सत्रात मानसोपचार दिले.

सत्र पाचवे :-दि. 31/03/2025 वेळ- 2:00

➤ हेतू :- स्वमग्न विकृतीमध्ये सल्लार्थीच्या विविध हालचाली, अति चंचलपणा यावर मानसोपचार पद्धती अवलंबणे.

➤ **बोधात्मक उपचार पद्धती:-** सल्लार्थी हा साडेतीन वर्षाचा आहे त्याला बऱ्याचशा गोष्टींचे ज्ञान नाही. त्याचबरोबर त्याच्याबरोबर कसे बोलायचे, कसे खेळायचे या सर्व गोष्टी सल्लार्थीच्या आईला व मामांना सांगितल्या व शिकविल्या त्याचबरोबर सल्लार्थीला नियमितपणे शाळेत सोडण्यास सांगितले. जेणेकरून सल्लार्थी इतर मुलांचे वर्तन पाहून तशा पद्धतीने वर्तन करण्याचा प्रयत्न करील.

➤ **कौटुंबिक उपचार :-** यामध्ये सल्लार्थीसोबत आपुलकीने वागणे व प्रेमळ आणि सहानुभूतीपूर्वक वर्तन करणे तणावग्रस्त परिस्थिती प्रभावीपणे हाताळणे सल्लार्थीच्या समस्या कुटुंबातील समस्या समर्थपणे सोडवणे.इ. बाबत उपबोधन केले.

➤ **सत्र सहावे :-** दि. 03/04/2025 वेळ- 2:00

➤ **हेतू :-**

सल्लार्थीस सुचवलेल्या मानसोपचार पद्धतीचा सल्लार्थीचे पालक कशा पद्धतीने अवलंब करीत आहे व सल्लार्थी मध्ये काय फरक आढळून आला हे पाहणे.

सल्लार्थीस सुचीविलेल्या मानसोपचार पद्धतीचा ते कशा पद्धतीने अवलंब करीत आहे. तसेच त्यांच्या विचारांमध्ये ते कशा पद्धतीने बदल करत आहे व सल्लार्थी मध्ये काय फरक आढळून आला आहे हे पाहणे. सत्र पाचव्या व सहाव्या सत्रामध्ये तीन दिवसांचे अंतर ठेवले बोधात्मक उपचार पद्धतीद्वारा सल्लार्थीच्या पालकांच्या मनातील नकारात्मक विचार कमी झाले व ते सल्लार्थीला समजून घेण्याचा प्रयत्न करू लागले. सल्लार्थीचे कुटुंब सल्लार्थीसोबत आपुलकीने प्रेमाने व सहानुभूतीपूर्वक वर्तन करतात.

➤ **प्राध्यापकांशी व डॉक्टरांशी केलेली चर्चा :-**

तज्ञ प्राध्यापकांशी व डॉक्टरांशी सल्लार्थीच्या आजाराची लक्षणे वर्तन समस्येविषयी चर्चा केली. व निदानात्मक दृष्टीकोनातून विचार करून निदान केले.

➤ **सल्लार्थी सुधार संभव :-**

औषध चालू ठेवल्यास सुधार काही प्रमाणात होऊ शकतो.

➤ **सल्लार्थीस सामाजिक आधार :-** सल्लार्थीस कुटुंबातील सर्व सदस्यांचा आधार आहे. सल्लार्थीच्या सुधारणेसाठी ते सर्वोत्तमरी ते प्रयत्न करतात.

➤ **उपचार :-**

सल्लार्थीच्या आजाराचे निदान केल्यानंतर सल्लार्थीस प्रथमच काही जैविक औषधोपचार चालू होते. आणि आताही जैविक उपचार चालू आहे.

जैविक उपचार :-

1) fluoxetine

2)sertraline

3)citalopram

विद्युत कंप चिकित्सा :- सल्लार्थीला विद्युत कंप चिकित्सेचा वापर करण्यात आला नाही.

मानसोपचार :- मानासोपचारामध्ये सल्लार्थीला बोधात्मक उपचार पद्धती, कौटुंबिक उपचार पद्धतीचा वापर करण्यात आला.

➤ **सुधार :-**

- 1) सल्लार्थी थोडा शांत झाला आहे.
- 2) सल्लार्थी आता इतर मुलांबरोबर शाळेत जातो.
- 3) मुलांमध्ये मिसळण्याचा प्रयत्न करतो.

➤ **निरीक्षण :-**

- 1) सल्लार्थीकडून योग्य प्रतिसाद मिळत होता.
- 2) सल्लार्थीस वैद्यकीय व मानसोपचाराचा फायदा झालेला आढळून आला.
- 3) सत्रादरम्यान सल्लार्थीच्या कुटुंबियांकडून योग्य प्रतिसाद मिळत होता.

CASE STUDY-3

व्यक्ती इतिहास अभ्यास

केंद्र :-जोशी हॉस्पिटल, मन आरोग्य केंद्र शिर्डी

सेवार्थी नोंदणी क्रमांक :-

डी. ई. ओ. :- .....

एम. एल. सी. क्र. :-

सामाजिक आर्थिक दर्जा :- मध्यम

मासिक आय :-

➤ व्यक्ती ओळख :-

संपूर्ण नाव :- रमाबाई.

वय :- ५०

लिंग :- स्त्री

जन्म क्रम :- दुसरा

वैवाहिक स्थिती :- विधवा

शिक्षण :- १० वी

पत्ता :- शिर्डी , महाराष्ट्र

राष्ट्रीयत्व :- भारतीय

धर्म :- हिंदू

जात :- मराठा

व्यवसाय :- गृहिणी

कुटुंबातील एकूण सदस्य :- ३

सामाजिक - आर्थिक स्थिती :-मध्यम

माहिती देणारी व्यक्ती :- मुलगा

कुणाकडून पाठविण्यात आले :- स्वतःहून आले.

माहिती देणारी व्यक्ती व त्यातील यथार्थता :- मुलगा व मुलगी यांनी दिलेली माहिती विश्वासाहर्ह होती

➤ **मुख्य समस्या (सल्लार्थीने सांगितल्याप्रमाणे) :-**

- 1) स्मरणशक्ती कमी होणे
- 2) रोजच्या कामात विसरभोळेपणा
- 3) गोंधळ होणे
- 4) चिडचिड होणे
- 5) भ्रम निर्माण होणे
- 6) स्वतःच्या कुटुंबीयांबद्दल ओळख न पटणे

➤ **माहिती देणाऱ्या व्यक्तींनी सांगितल्या प्रमाणे:-**

(सल्लार्थीच्या मुलाने सांगितल्याप्रमाणे) :-

- 1) नावं विसरणे
- 2) दिवस बदलल्यावर एकच गोष्ट परत विचारणे
- 3) स्वयंपाक विसरणे
- 4) संशयीपणा
- 5) वस्तू हरवली म्हणून इतरांवर आरोप करणे
- 6) आपल्या घराचा रस्ता विसरणे

➤ **सद्य आजाराचा पूर्व इतिहास :-**

सल्लार्थी पती निधनानंतर नैराश्यात गेली ,त्यांच्यात चिडचिडेपणा वाढला ,सतत विचार करणे ,यामुळे त्यांच्यात विसरभोळेपणा लक्षणे जाणवू लागले.

➤ **आजाराचे स्वरूप :-**

सल्लार्थीमध्ये स्मृती कमजोर होणे, रोजच्या गोष्टी विसरणे, संवादात अडथळा निर्माण होणे दिसून येते. प्रश्न विचारल्यास चुकीची उत्तरे देणे, गोंधळलेली भाषा वापरणे हे लक्षात येते. रात्रभर जागरण, दिवस-रात्र यामध्ये गोंधळ होतो. काही वेळा भ्रम निर्माण होतो आणि कोणी नसताना कोणी आहे असे वाटते. चिडचिड, संशय आणि भावनिक अस्थिरता दिसून येते. साध्या कामांसाठी इतरांवर अवलंबून राहावे लागते.

➤ **आजाराचा कालावधी :-**

सल्लार्थीला साधारणपणे मागील २-३ वर्षांपासून स्मृतीभ्रंश व भ्रमाची लक्षणे जाणवू लागली. सुरुवातीस सौम्य लक्षणे होती, परंतु कालांतराने ती तीव्र होत गेली.

➤ **आजाराला कारणीभूत घटक :-**

पतीच्या निधनानंतर आलेला मानसिक आघात आणि नैराश्य ही प्राथमिक कारणे आहेत. तसेच, वडिलांकडे वृद्धापकाळात स्मृतीभ्रंशाची लक्षणे असल्याने आनुवंशिकतेचाही संभाव्य संबंध आहे.

➤ सध्या सुरु असलेले उपचार :-

Donepezil 5 mg, नियमित निगा व देखभाल, केअरटेकर, कौटुंबिक समुपदेशन

➤ पूर्वीचा / मागील उपचार :-

व्हिटॅमिन सप्लिमेंट्स:-

सुरुवातीला स्थानिक डॉक्टरांकडून सामान्य विसरभोळेपणासाठी व्हिटॅमिन सप्लिमेंट्स आणि झोपेसाठी औषधे देण्यात आली. मात्र लक्षणे वाढल्यावर तज्ज्ञ डॉक्टरांचा सल्ला घेण्यात आला.

कालावधी :-

मागील १ ते १.५ वर्षांपासून औषधोपचार आणि नियमित निगा सुरु आहे. प्रारंभिक स्वरूपातील उपाय ६ महिन्यांपर्यंत सुरु होते.

➤ वैद्यकीय इतिहास :-

अपस्माराचा झटका, फेफरे – नाही
तापासहित जुलाब किंवा संवेदनामधील बदल – नाही
आघात किंवा विषबाधा – नाही
इतर त्वचा /अपसामान्य असा घामाचा गंध – नाही

➤ विशिष्ट वर्तन :-

आत्ममग्न गुणवैशिष्ट्ये – होय
बाल्यावस्थेतील चेतापद्शितायुक्त गुण वैशिष्ट्ये – नाही
आत्मघातकी वर्तन – नाही
बाल्यगुन्हेगारी वर्तन – नाही

➤ कुटुंब इतिहास :-

मुलगा
नाव :- विघ्नेश
वय :- २८

मुलगी
नाव :- आरती
वय :- २५

व्यवसाय :- खाजगी नोकरी

व्यवसाय :- शिक्षिका

➤ कुटुंब इतिहास :-

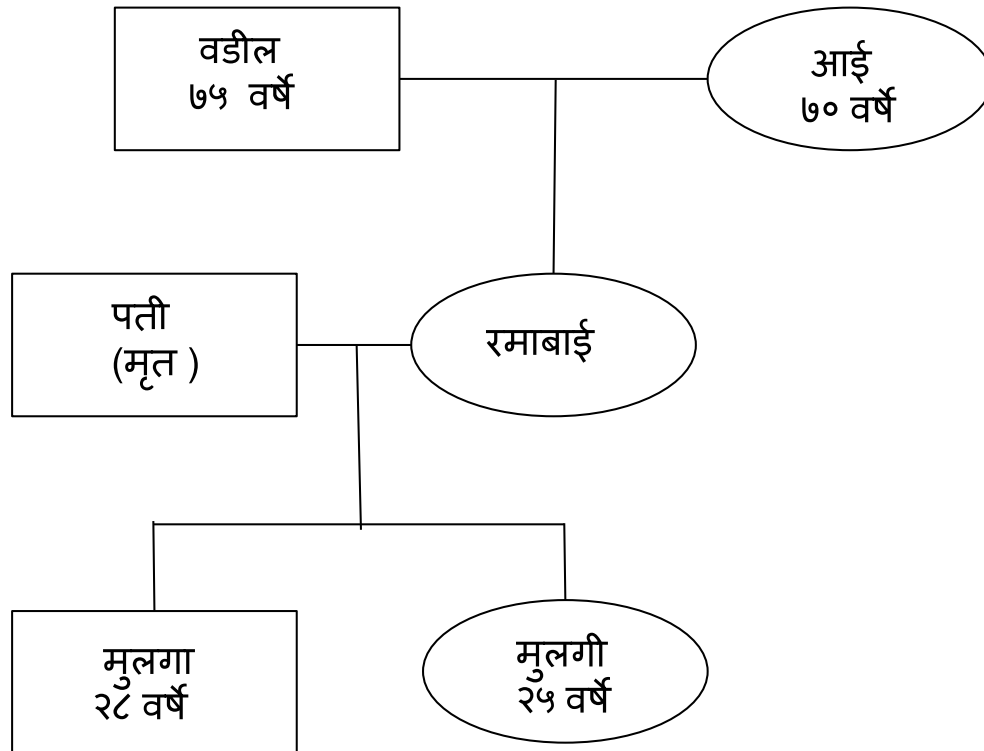
पिता – स्मृतीदोषाचे लक्षण वृद्धापकाळात होते, पण निदान झाले नव्हते. कुटुंबात तीन सदस्य : रमाबाई, मुलगा, मुलगी

➤ कुटुंबाचा प्रकार :- विभक्त कुटुंब

➤ पालाकासंबंधी रक्तसंबंध :-

सल्लार्थीच्या पालकांमध्ये पती (ज्यांचे निधन झाले आहे) आणि आई यांचा समावेश आहे. सल्लार्थीचे वडील वृद्धापकाळात स्मृतीभ्रंशाचे लक्षणे दाखवत होते, परंतु निदान झाले नव्हते.

➤ कुटुंब आलेख :-

➤ व्यक्तिगत इतिहास :-

सल्लार्थी हे विभक्त कुटुंबात राहत आहेत. पतीच्या निधनानंतर मानसिकदृष्ट्या खचल्या. पूर्वी घरातील सर्व कामे स्वतः करत असत. सध्या त्यांना दैनंदिन कामांमध्ये मदतीची गरज भासते.

➤ **कुटुंबातील मनोचिकित्सालयीन इतिहास :-**

कुटुंबात किंवा नातलगामध्ये याआधी कोणालाही स्पष्टपणे मनोविकृतीचे निदान झालेले नाही. पण त्यांच्या वडिलांना वृद्धापकाळात विसरण्याच्या समस्या होत्या.

➤ **आजारापूर्वीचे सल्लार्थीचे वर्तन :-**

आजारापूर्वी सल्लार्थी उत्साही, धार्मिक व कुटुंबवत्सल होत्या. घरामध्ये सर्वांशी नीट संवाद साधत.

➤ **व्यक्तिगत इतिहास :-**

जन्मपूर्व घटक

सल्लार्थीचा जन्म दिवस भरल्यानंतर झाला होता आणि बाळंतपण सामान्य पद्धतीने पार पडले. बाळंतपणाच्या वेदना देखील सामान्य होत्या. जन्मावेळी कोणतीही गुंतागुंत नव्हती आणि मानेभोवती नाळ गुंडाळलेली नव्हती.

➤ **पोषक आहाराचा दर्जा :- मध्यम**

अंमलीपदार्थ आणि किरणोत्सारी औषधाच्या सानिध्यात :- नाही

Infection (mention trimester)

खालीलपैकी कुठल्याही पद्धतीच्या आजाराचा इतिहास नव्हता.

- १)गोवर / गालगुंड / चिकनगुनिया :- नाही
- २)इतर लाक्षणांसह ताप / ताप :- नाही
- ३)गर्मी / गुप्तरोग :- नाही
- ४)इतर काही :- नाही

जन्मपूर्व घटक :-

- १)बाळंतपण :- दिवस भरल्यानंतर
- २)बाळंतपण :- सामान्य
- ३)बाळंतपणाच्या वेदना :- सामान्य
- ४)इतर जन्माच्या वेळच्या समस्या :- मानेभोवती नाळ गुंडाळली जाणे – नाही

जन्माच्या वेळीची बाल स्थिती :-

या बाबतीत माहिती अनुपलब्ध. कारण सल्लार्थीच्या जन्मास सुमारे पाच दशकांचा कालावधी लोटला आहे.

मनस्थिती परीक्षण
सामान्य परीक्षण:- विसरभोळेपणा, गोंधळ, रात्री जागरण, चिडचिड, संवादात अडचण
बोलणे:- हळू, अचूक शब्द आठवण्यात अडचण
केस:- नीट ठेवलेले, देखरेख करण्यात मदतीची गरज
नीटनेटकेपणा:- राहणीमान मध्यम, मुलांनी देखरेख केली तर नीट
चेहऱ्यावरील हावभाव:- गोंधळलेले, कधी कधी रिकामेपणाचे भाव
परीक्षाप्रति अभिवृत्ती:- संमिश्र, काही वेळा उत्तर द्यायला वेळ लागतो
आसनस्थिती:- स्थिर, पण थोडी अस्वस्थता दिसते
हावभाव:- मंदगती, काहीसे विस्कळीत
गुणवत्ता:- सामान्य ते थोडकं घटलेली
भाव:- कष्टी, गोंधळलेले
प्रतिक्रिया कालावधी:- मंद प्रतिसाद, प्रश्न समजायला वेळ लागतो
लक्षात येण्याजोग्या शारीरिक विकृती:- नाही
हालचाल:- सावकाश, मदतीची गरज
बोलणे :- हळू, विसरभोळे, पुनरावृत्ती करणारे वाक्य
Behavior Manifestation
आत्मघातकी वर्तन :- नाही
संवेदन :- संवेदन सामान्य होते
भास :- भास पूर्वी होते, सध्या नाही
भ्रांती :- भ्रांती नव्हत्या
Sensorial
सतर्कता :- बरी होती
अवधान :- सामान्य होते.
एकाग्रता :- एकाग्रता ठीक नाही.
स्मृती :- बरी नव्हती (प्रामुख्याने स्मरणशक्ती कमकुवत झालेली होती)
सद्यस्थिती :- सद्यस्थिती बरी आहे, थोडेफार सुधारले आहे
मागील किंवा त्यापूर्वीची स्थिती :- पूर्वीची स्थिती सामान्य होती.
परिस्थिती जाणीव :- परिस्थितीची काहीशी जाणीव होती
तारतम्य :- बरे होते.
सामाजिक जाणीव :- बरी होती.

➤ पौगंडावस्था विषयक इतिहास

- i. ऋतुप्राप्ती विषयक इतिहास(वर्ष) :- १४
- ii. लैंगिक विषयक माहिती कोणत्या वर्षी मिळवली :- १४ ते १५
- iii. माहितीचे उगमस्थान कोणाकडून :- आईकडून व शाळेतील मैत्रिणींकडून

➤ **शैक्षणिक इतिहास :-** रामाबाई यांचे शिक्षण १० वी पर्यंत पूर्ण झालेले आहे. त्या शिर्डी येथील स्थानिक शाळेत शिकल्या. शालेय जीवनात त्या नियमित हजर राहत असत, अभ्यासात मध्यम दर्जाच्या होत्या. शिक्षणानंतर पुढील अभ्यास केला नाही, कारण अल्पवयात विवाह झाला होता. शिक्षणानंतर त्या गृहिणीच्या भूमिकेत गेल्या

➤ **वैवाहिक इतिहास :-** रामाबाई यांचा विवाह १९ व्या वर्षी झाला होता. त्यांच्या पतीचा स्वभाव साधा व कुटुंबवत्सल होता. विवाहानंतर त्या आपल्या सासरच्या घरी राहत होत्या आणि संपूर्ण घरकाम स्वतः करत असत. त्यांना एक मुलगा आणि एक मुलगी आहे. सध्या त्या विधवा आहेत — पतीचे निधन काही वर्षांपूर्वी झाल्यानंतर त्या मानसिकदृष्ट्या खचल्या आणि त्यानंतर विसरभोळेपणाची लक्षणे दिसू लागली.

➤ **सामाजिक इतिहास :-** रामाबाई यांचे सामाजिक जीवन पूर्वी चांगले होते. त्या धार्मिक स्वभावाच्या, कुटुंबवत्सल व शेजार-पाजारच्या स्त्रियांमध्ये उठसूट मिसळणाऱ्या होत्या. गावात व शिर्डी परिसरात त्यांचा सन्मान होता. विविध सण, उत्सव, कीर्तन यामध्ये त्या सक्रीय सहभाग घेत असत. पतीच्या निधनानंतर मात्र त्या हळूहळू एकाकी झाल्या, सामाजिक संपर्क कमी झाला आणि गोंधळ, विसरभोळेपणा यामुळे त्या घरातच जास्त वेळ राहू लागल्या.

➤ NEWS BREAKING

रामाबाईंना सुरुवातीला स्मरणशक्ती कमी होणे, नावं विसरणे, एकच गोष्ट परत परत विचारणे, आणि रोजच्या कामांमध्ये विसरभोळेपणा जाणवू लागला. स्वयंपाक विसरणे, गोंधळ, चिडचिड, आणि संशयीपणा वाढल्याने त्यांच्या मुलगा व मुलगी यांनी लक्ष दिले. काही दिवसांनंतर या लक्षणांमध्ये वाढ झाली आणि त्यांनी स्वतःहून जोशी हॉस्पिटल, मन आरोग्य केंद्र शिर्डी येथे नेले. तिथे डॉक्टरांनी मानसिक स्थितीचे परीक्षण करून अल्झायमरचे निदान केले.

➤ निदानात्मक तंत्र :-

सल्लार्थीचे निदान पुढील तांत्रिक पद्धतींच्या आधारावर करण्यात आले:

1. वैयक्तिक व कुटुंब इतिहासाचे विश्लेषण – विस्मरण, चिडचिड, भ्रम, संवादातील अडचणी यासारखी लक्षणे तपासून प्रारंभिक संशय.
2. DSM-5 निकषांनुसार मानसिक आरोग्य मूल्यांकन – स्मृतीभ्रंश, सामाजिक कार्यक्षमता कमी होणे, वर्तनातील बदल यावर आधारित औपचारिक निदान.

3. मानसिक स्थिती परीक्षण (Mental Status Examination) – संभ्रम, गोंधळ, प्रश्नांना चुकीची उत्तरे देणे, भावनिक अस्थिरता यांचे मूल्यांकन.
4. न्यूरोसायकॉलॉजिकल चाचण्या – लक्ष, एकाग्रता, भाषा आणि कार्यक्षमतेची संबंधित चाचण्या (उदा. MMSE – Mini Mental State Examination).
5. वैद्यकीय तपासणी व निदान वगळण्याची प्रक्रिया – इतर संभाव्य कारणे (उदा. व्हिटॅमिन कमतरता, थायरोईड, मेंदूतील सूज) वगळण्यासाठी वैद्यकीय तपासण्या.
6. प्रत्यक्ष निरीक्षण व केअरटेकरकडून मिळालेली माहिती – रुग्णाच्या वर्तनात झालेले बदल प्रत्यक्ष पाहणे आणि नातेवाइकांच्या अनुभवावरून सत्यता तपासणे.

➤ निदानात्मक भेटी :-

DSM-V (२०१३) प्रणालीनुसार सल्लार्थी व्यक्तीस असणाऱ्या समस्या व दिसणारी लक्षणे यांच्या अभ्यासावरून तसेच डॉक्टरांशी व शिक्षकांशी विचार विनिमय करून आजाराचे निदान केले. आजाराचे निदान झाल्यावर विकृतीस अनुसरून मानसोपचार पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला.

➤ सत्र पहिले :- दिनांक 14/03/2025 वेळ-11:30

➤ हेतू :-

प्रथम सत्रामध्ये सल्लार्थीच्या मुलाला विश्वासात घेतले. सामंजस्य प्रस्थापित करून माहिती विचारण्यात आली. सल्लार्थीला झालेल्या आजाराविषयी सल्लार्थीच्या मुलांना माहिती विचारली. विचारपूस केली, आणि माहिती ही अभ्यासासाठी आहे, असे सांगून सल्लार्थीच्या आजाराविषयी आवश्यक तेवढी माहिती मिळाली. सल्लार्थीच्या मुलाने सांगितले की, तुम्ही दिलेली माहिती गोपनीय ठेवली जाईल. असा विश्वास सल्लार्थीच्या मुलाला पटवून दिला. आणि सल्लार्थीची व्यक्तिगत माहिती जाणून घेतली. पहिल्या सत्रामध्ये सल्लार्थी संभाषण होऊ शकले नाही. कारण सल्लार्थीस भूलीचे इंजेक्शन देण्यात आले होते.

➤ सत्र दुसरे :- दिनांक 18/03/2025 वेळ 10:30

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या कुटुंबियांशी संवाद साधून मानसिक आजाराविषयी पूर्व इतिहास व लक्षणे जाणून घेतली.

दुसऱ्या सत्रामध्ये सकाळी 10:30 वाजता रुग्णालयात गेले असता सल्लार्थी पलंगावर झोपलेले (आराम करत) होते. कारण सल्लार्थीस भूलीचे इंजेक्शन दिलेले नव्हते. सल्लार्थीशी सामंजस्य प्रस्थापित करून तिच्याशी संपर्काचा हेतू सांगितला व माहितीची गोपनीयतेविषयी विश्वास पटवून दिला. सल्लार्थीला आवश्यक तेवढी माहिती दिली. व त्यानंतर सल्लार्थीला आजाराची लक्षणे विचारली. कुटुंबियांकडून

सल्लार्थीच्या आजाराचा पूर्वेतिहास जाणून घेतला त्यात सल्लार्थीचे वागणे, बोलणे, राहणे यांची माहिती घेतली.

➤ सत्र तिसरे:-22/03/2025 वेळ 11:30

➤ हेतू:- सल्लार्थी व कुटुंबियांशी संवाद साधून सल्लार्थीच्या आजाराविषयी पूर्व इतिहास जाणून घेणे.

तिसऱ्या सत्रामध्ये 11:30 वाजता रुग्णालयात गेले असता सल्लार्थी हे पलंगावर आराम करत होते. आजाराचे स्वरूप, आजाराला कारणीभूत घटक, वैद्यकीय इतिहास, सल्लार्थीचे वर्तन याबद्दल माहिती विचारण्यात आली.

➤ सत्र चौथे :- दिनांक 26/03/2024 वेळ-11:30

➤ हेतू :-

सल्लार्थीच्या कुटुंबियांशी सुसंवाद साधून व्यक्ती गुण इतिहासाबद्दल माहिती जाणून घेणे.

चौथ्या सत्रामध्ये सल्लार्थीच्या मुलगा व मुलगी व्यक्तीगुण इतिहासाबद्दल माहिती विचारण्यात आली. सल्लार्थीचे आई-वडील हयात नसल्यामुळे मुलांना ही माहिती सांगता आली नाही.

➤ सत्र पाचवे :-31/03/2025 वेळ- 11:30

➤ हेतू :-

संभ्रांतीजन्य छिन्न मनस्कता विकृतीमध्ये सल्लार्थीच्या मनात असणारे अतार्किक विचार आणि भीती यावर मानसोपचार पद्धती अवलंबणे.

१)बोधात्मक उपचार पद्धती :- सल्लार्थीचा नकारात्मक दृष्टीकोन बदलण्यासाठी व ध्यान धारणा दररोज करावयास लावण्यासाठी बोधात्मक उपचार पद्धतीचा वापर केला आणि बोधात्मक उपचार पद्धतीत सल्लार्थीस आवडणाऱ्या लहान सहान कृती करावयास लावून सल्लार्थीचा आत्म विश्वास वाढविण्यासाठी प्रयत्न केला.

२)कौटुंबिक उपचार :- या उपचारामध्ये कुटुंबातील सर्व सदस्यांना कौटुंबिक प्रबोधन करण्यात आले. यामध्ये सल्लार्थी सोबत आपुलकीचे वागणे व प्रेमळ आणि सहानुभूतीपूर्वक वर्तन करणे, तणावग्रस्त परिस्थिती प्रभावीपणे हाताळणे, सल्लार्थीच्या समस्या, कुटुंबातील समस्या समर्थपणे सोडवणे इ. बाबत कुटुंबाचे उबोधन केले. कुटुंबातील व्यक्तींना सल्लार्थीस तणावग्रस्त परिस्थिती दूर ठेवण्यास सांगितले. सल्लार्थीसोबत सामंजस्याने कसे वागावे हे सांगितले.

३)सल्लार्थीस समुपदेशन :- सल्लार्थीच्या जीवनातील नवीन पर्यायी मार्गाचा स्वीकार करून त्यास झोकून देण्यास सांगितले.

➤ सत्र सहावे :- दिनांक -03/04/2025 वेळ - 11:30

➤ हेतू :-

सल्लार्थीस सुचविलेल्या मानसोपचार पद्धतीचा सल्लार्थी कशा पद्धतीने अवलंब करित आहे व सल्लार्थीमध्ये काय फरक आढळून आला हे पाहणे.

सल्लार्थीस सुचविलेल्या मानसोपचार पद्धतीचा ते कशा पद्धतीने अवलंब करित आहे. तसेच त्यांच्या विचारांमध्ये ते कशा पद्धतीने बदल करत आहे व सल्लार्थी मध्ये काय फरक आढळून आला आहे हे पाहणे.

पाचव्या व सहाव्या सत्रामध्ये तीन दिवसांचे अंतर ठेवले बोधात्मक उपचार पद्धतीद्वारा सल्लार्थीच्या मनातील नकारात्मक अविवेकी विचार दूर झाले व वर्तन वादी उपचार पद्धतीद्वारे सल्लार्थीच्या अवास्तव ध्येयापासून परावृत्त करून सल्लार्थीस वास्तवतेची जाणीव करून देण्यासाठी चांगला फायदा झालेला दिसून आला. तसेच सल्लार्थीचे कुटुंब देखील सल्लार्थीसोबत आपुलकीने प्रेमाने व सहानुभूतीपूर्वक वर्तन करतात.

➤ प्राध्यापकांशी व डॉक्टरांशी केलेली चर्चा :- तज्ञ प्राध्यापकांशी व डॉक्टरांशी सल्लार्थीच्या आजाराची लक्षणे, वर्तन व मुख्य समस्येविषयी चर्चा केली. व निदनात्मक दृष्टीकोण व विचार करून निदान केले.

➤ सल्लार्थी सुधार संभव :- सल्लार्थीस दोन महिन्यापूर्वी पासूनच आजार असल्याने सुधार संभव होऊ शकतो. परंतु उपचार बऱ्याच काळापर्यंत चालू ठेवल्यास सुधार होऊ शकतो.

➤ सल्लार्थीस सामाजिक आधार :- सल्लार्थीस कुटुंबातील सर्व सदस्यांचा आधार आहे. सल्लार्थीच्या सुधारणेसाठी ते सर्वोत्तोपरी ते प्रयत्न करतात. व तशी त्यांची तयारी आहे. त्याचप्रमाणे सल्लार्थीस व सल्लार्थीच्या कुटुंबास समाजाकडून आर्थिक व मानसिक आधार देखील आहे.

➤ उपचार :-

सल्लार्थीच्या आजाराचे निदान केल्यानंतर सल्लार्थीस प्रथमच काही जैविक औषधोपचार चालू होते.

जैविक उपचार :-

- a) Trihexyeher,
- b) Trihexom-plus,
- c) Calmtrp-r,
- d) epitriill-0.5

विद्युत कंप चिकित्सा :- सल्लार्थीला विद्युत कंप चिकित्सेचा वापर करण्यात आला नाही.

मानसोपचार :- मानसोपचारामध्ये सल्लार्थीला बोधात्मक उपचार पद्धती, कौटुंबिक उपचार पद्धतीमध्ये सल्लार्थीस समुपदेशन पद्धतीचा वापर करण्यात आला.

➤ सुधार :-

- 1) सल्लार्थीची भावस्थिती आनंदी व प्रसन्न आहे.

- 2) सल्लार्थीचे डोके दुखत नाही.
- 3) सल्लार्थीची सतर्कता चांगली आहे.
- 4) सल्लार्थीस झोप लागते.

➤ निरीक्षण :-

- 1) सल्लार्थीकडून योग्य प्रतिसाद मिळत होता.
- 2) सल्लार्थीस वैद्यकीय व मानसोपचाराचा चांगला फायदा झालेला आढळून आला.
- 3) सत्रादरम्यान सल्लार्थीच्या कुटुंबियांकडून योग्य प्रतिसाद मिळत होता.
- 4) सल्लार्थीसाठी ज्या उपचार पद्धती वापरल्या त्याचा योग्य परिणाम सल्लार्थीवर झालेला आढळला.